

Information till dig som planterar importerat växtmaterial

Denna information riktar sig till **alla** som planterar importerade växter

I början av november 2024 hittades en ny invasiv plattmask i Sverige, *Obama nungara*, lövplattmask. Den har oavsiktligt introducerats i Europa och USA via handel med växter. Lövplattmasken är ett rovdjur och äter bland annat daggmaskar och andra arter som behövs för att bryta ner växter till jord och luckra upp jorden. Den har därmed förmåga att störa viktiga funktioner i ekosystemen och minska skördar, både på våra odlingsfält och i trädgårdar. I nuläget finns inte några effektiva sätt att utrota lövplattmasken eller andra potentiellt invasiva plattmaskar när de tagit sig ut i naturen. Därför är det viktigt att vi hjälps åt att hindra spridningen ut i naturen.

I december 2024 fattade regeringen beslut om nödåtgärder mot lövplattmasken. Det innebär att från den 7 januari 2025 är det förbjudet att avsiktligen *hålla arten*, att *låta den växa*, att *överlåta eller utbyta den*, samt *släppa ut den i miljön*. Individer av arten **ska** avlivas om de hittas, och eftersökningar ska ske för att säkerställa att inga ytterligare levande individer finns. Rekommenderad avlivningsmetod är att de läggs i en burk och därefter hålls kokande vatten på dem.

Växtbranschen har fått information om situationen och under vintern har arbetet med att införa kontrollrutiner och saneringsmetoder påbörjats. Det kommer att ta tid innan allt är på plats men förändringarna leder förhoppningsvis till bättre kontroll av främmande arter som oavsiktligt förs in.

Även med de rutiner som nu införs kommer det att vara i stort sett omöjligt att garantera att de importerade växterna är fria från lövplattmask. Ibland kryper de en bit in i krukans och syns då inte. Plattmaskarna är även mycket små (mindre än 1 mm) när de kläcks och är då mycket svåra att upptäcka.

Ju fler som kontrollerar växterna desto större är chansen att vi förhindrar att plattmaskar kommer ut i naturen. Oavsett om du har

en vanlig villaträdgård, kolonilott eller jobbar professionellt med växtplantering finns det tre saker du kan göra;

Steg 1: Köp från en importör som aktivt jobbar med att minska risken för spridning av lövplattmask

Steg 2: Kontrollera växterna

Steg 3: Sanera växterna om du gör fynd

Ta för vana att titta på växternas jordklump innan du sätter dem i marken. Importörerna kommer inte att hinna titta i och runt varje enskild kruka och det finns alltid risk att en förekomst missas. Du som planterar måste ändå ta plantan ur krukans och blir därmed en viktig länk i kedjan av kontroller!

Barrotat material (växter som levereras utan jord)

Vi ser mycket liten risk för spridning med barrotat växtmaterial. Barrotat växtmaterial behöver inte sökas igenom. Detta inkluderar vårlökar som importerats eller säljs utan jord.

Steg 1. Köp från en importör som jobbar aktivt med att minska risken för spridning

Fråga butiken eller inköpsplatsen vilka rutiner de har kring kontroll och hur de sanerar de partier de hittar plattmaskar på. Undvik att handla från företag som inte aktivt söker igenom det de får in och sanerar de växter som innehåller plattmask.

Tänk på att om du själv importerar, exempelvis genom att köpa över nätet, behöver du kontrollera växterna extra noggrant eftersom ingen annan har kontrollerat växterna innan dig.

Steg 2. Kontrollera växterna

Vi rekommenderar att du kontrollerar allt växtmaterial du köper innan du planterar det. När du kommer hem med växterna, ställ dem på hårdgjord yta eller på markduk, isolerat från andra växter. Kontrollera växterna genom att titta under krukorna och i och under eventuella backar och tråg. Lyft ur växten ur krukans och titta i krukans och på jord- och rotklumpen. Ta gärna försiktigt bort jord på ovansidan och runt rötterna, det ökar chansen att du hittar plattmaskar som tagit sig en bit in i krukans. Tänk på att om du hittar

plattmaskar på växterna måste du slänga jorden du pillat av i en väl försluten påse i brännbart eller sanera jorden genom värme.

Om du gör fynd på en växt bör du titta extra noggrant på de andra växterna av samma sort.

Använd gärna ficklampa eller pannlampa när du söker, även dagtid. Plattmaskarna är slemmiga och glänser ofta till när du lyser på dem.

Växter som tidigare sanerats genom värme eller kyla enligt de råd som finns att läsa i dokumentet "Information om åtgärder mot lövplattmask för företag som importerar växter" bör var fria från plattmask men vi rekommenderar ändå att du kontrollerar dem när du ändå måste ta dem ut krukan för att plantera. Det är mycket viktigt att du meddelar inköpsplatsen **och** Länsstyrelsen om du hittar plattmask på växter som är/ska vara sanerade.

Steg 3. Om du hittar plattmask

Om du hittar plattmask på växterna behöver du göra tre saker; dokumentera, rapportera och sanera.

Dokumentera: Ta en bild, det är alltid bra att skicka med en bild så det går att säkerställa att det är rätt art. Ta bilden innan du avlivar plattmasken. **Se till att ha bra ljus och skärpa.**

Rapportera: Berätta för de du köpte av att du hittat plattmask på växterna du köpte. Då har de möjlighet att sanera de växter som är kvar i butiken eller på plantskolan. Mejla gärna även din länsstyrelse och berätta att du hittat plattmask, vilken växt du hittat på och var du köpte den. Det är av stor vikt att Länsstyrelserna får kontroll på spridningen och kan erbjuda stöd till handeln när det behövs.

Sanera: Plattmaskarna måste tas bort innan du planterar växterna. Tänk på att alla växter av samma sort räknas som drabbade, inte bara den du faktiskt hittat på.

Sanering av växterna

Om du hittar plattmask behöver du rengöra växten innan du planterar den. Plocka bort plattmasken/plattmaskarna och lägg i en burk. Använd handskar eftersom slemmet kan vara irriterande för huden. Du avlivar sen plattmasken genom att hålla kokande vatten på den. Den dör då ögonblickligen. Om du använder dig av denna metod behöver du fortsätta att kontrollera och leta efter plattmask på växten flera gånger över flera dagar.

Du kan också välja att värma upp hela rot- och jordklumpen. Plattmasken dör om den värms upp till 38–39 grader i 15 minuter. Sätt ner krukorna i en balja med vatten som håller cirka 40 grader. Använd en termometer nedstucken i mitten av krukorna för att säkerställa att jorden värms till 38–39 grader. Det går snabbare att värma upp jorden

om du sänker ner krukorna, låter den bli mättad med vatten, lyfter upp den och låter den rinna av några sekunder. Därefter sänker du ner krukorna igen. Upprepa flera gånger. Genom att göra så ökar du genomströmningen av varmt vatten. När du uppnått rätt temperatur sänker du ner krukorna och låter den stå nedsänkt i 15–20 minuter. Säkerställ att hela jord- och rotklumpen är under vatten och att temperaturen håller sig på 38–39 grader under hela behandlingen. Du kan behöva fylla på eller byta ut vatten för att uppnå rätt temperatur och behålla den i rätt tid. Tänk på att inte använda för varmt vatten eftersom det kan skada växterna. Efter 15–20 minuter kan du ta upp växterna och låta dem rinna av ordentligt innan du planterar dem. Rekommenderade temperaturer är temperaturer som enligt litteraturen inte skadar växternas rötter och som också uppnås riktigt varma sommardagar i krukorna på plantskolor utan att skada växterna. Dock kan vi för närvarande inte garantera att alla växter, i alla växtfaser, klarar denna hantering.

Den här metoden kan kännas lite svår och omständlig i början men har fördelen att den tar död också på de plattmaskar du inte ser för att de till exempel sitter en bit in i krukorna eller är väldigt små.

Avfall

Du kan självklart välja att slänga de drabbade växter om du inte vill sanera dem. Tänk på att alla växter av samma sort räknas som drabbade, inte bara de du faktiskt hittat plattmaskar på. Vi rekommenderar att du tar bort plastkrukorna (kontrollerar att inga plattmaskar finns i eller under krukorna) och sorterar den som plastavfall. Växten, inklusive jord och rotklump läggs i en sopsäck som försluts väl och sorteras som brännbart. Det får absolut inte användas i kompost.

Håll dig uppdaterad

Tänk på att råden uppdateras löpande i takt med att vi får ny kunskap. Säkerställ att du har den senaste informationen genom att besöka vår webbsida om lövplattmasken. Ta för vana att kontrollera

informationen varje vecka eller inför varje planteringstillfälle. Du kan också anmäla dig till nyhetsutskick via mejl genom att mejla till henrik.lange@naturvardsverket.se. Observera att ämnesraden ska vara "Anmälan informationsutskick om plattmask".

Om du hittar plattmask utanför en kruka

Om du hittar en plattmask "frikrypande", alltså inte i kruka eller på en växt som du är på väg att plantera, utan på marken, i trädgården, en park eller på en väg vill vi att du anmäler det på www.invasivaarter.nu OCH via mejl till din länsstyrelse. **Det är mycket viktigt att du tar en bra bild och skickar med!**

Övrigt

Storkonsument

För dig som jobbar med plantering och skötsel av grönytor är det viktigt att du håller en god dialog med företaget ni köper växter av. Efterfråga vilka rutiner de har både för kontroll och sanering och diskutera hur de vill få besked om fynd och behov av kontroll av växterna innan plantering. Läs gärna igenom den information vi riktar till importörer som finns på vår webbsida. **Tänk på att om du direktimporterar växter måste du kontrollera dessa extra noggrant.** Tänk också på val av produkt: om du använder barrotat material är risken för plattmaskspridning mycket liten.

Information till återförsäljare

Om du själv inte importerar växter men är återförsäljare av importerat växtmaterial är det viktigt att du för en dialog med de företag eller den inköpscentral du köper eller får dina växter ifrån. Ni ska göra regelbundna stickprovskontroller och personalen som jobbar med växterna ska känna till hur plattmasken ser ut och vad de ska göra om ni hittar individer. Anmäl er gärna till nyhetsutskicket enligt ovan (råd till branschen). Tänk på att ni enligt lag inte får sälja vidare batcher/partier där ni hittar plattmaskar utan att först sanera.

Frilandsodling i Sverige

Vi har ännu inte sett någon spridning utanför krukodlat material. Vi har dock gjort fynd i direkt anslutning till plantor som planterats under säsongen 2024. Vi har i nuläget ingen anledning att tro att växter som odlas upp från frö i Sverige är drabbade. Detta kommer att kontrolleras under våren och sommaren 2025. Företag som både odlar själva och importerar har ombetts att hålla detta växtmaterial separerat och att omgående meddela myndigheterna (Länsstyrelsen) om de hittar plattmask i egenproducerat material.

Norge och Finland

Lövplattmasken är inte spridd i Finland eller Norge. Material (främst skogsplantor) från dessa länder anses därför i nuläget utgöra mycket låg risk för spridning.

Större träd

Större träd drivs ofta upp separat från andra växter och vi har inga uppgifter om att denna typ av leveranser är drabbade. Större träd som levereras inlindat är dock svårt att kontrollera så ta gärna som rutin att kontrollera rotklumpen flera gånger innan ni planterar och försök skrapa av jord ovanpå och runt om för att upptäcka eventuella plattmaskar som kan ha krupit in en bit.

Mer information

Mer information om lövplattmasken finns på Naturvårdsverkets och Länsstyrelsen Värmlands webbplatser.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen för frågor på telefon 010-224 70 00 eller via e-post

invasiva.frammande.arter.varmland@lansstyrelsen.se.

